

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, професора

Шапошнікової Ірини Миколаївни

на дисертаційне дослідження Волохатої Катерини Миколаївни

**«Формування природознавчої компетентності майбутніх учителів
початкової школи в процесі фахової підготовки»,**

представлене на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

1. Ступінь актуальності обраної теми

Актуальність і доцільність дослідження, обраного Волохатою Катериною Миколаївною, «Формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі фахової підготовки» зумовлена необхідністю в радикальному переосмисленні стандартів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи відповідно до змін в системі освіти України. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти й організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам сучасного ринку праці, оскільки він вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях; переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян.

Зміни в освітньому середовищі потребують сформованих професійних якостей у майбутнього педагога, його конкурентної спроможності й мобільності, що актуалізує проблему удосконалення змісту підготовки студентів для успішної фахової діяльності.

Необхідність розвитку фахової компетентності майбутніх учителів початкової школи, що зумовлена переходом до інноваційних змін у професійній педагогічній освіті, відображено в основоположних освітніх документах таких як: законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту», Проект Державного стандарту початкової загальної освіти (2017),

Національні стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (2013), Концепції нової української школи (2016).

Актуальність дисертаційного дослідження можна розглядати як відповідь педагогічної науки на соціальне замовлення щодо підвищення якості освіти майбутніх учителів початкової школи та здійснення їх професійної діяльності, що безсумнівно є актуальним, своєчасним та практично значущим, спрямованим на розв'язання потреб сьогодення.

Дисертаційне дослідження виконувалось у структурі комплексного наукового дослідження кафедри педагогіки та професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методологічні основи педагогічної підготовки майбутніх учителів» (Державний реєстраційний номер 0101U007274). Тема дисертації затверджена Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 8 від 27. 02. 2013 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 16.05.2017 р.).

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз рукопису дисертаційної роботи показав, що обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються результатами теоретичного та практичного досліджень, здійснених дисертанткою, і, в цілому, не викликають сумніву.

Актуальність проблеми конкретизовано автором у меті, об'єкті, предметі і завданнях дослідження. Викладений у вступі науковий апарат дослідження дає можливість сформувати цілісні уявлення про обраний змістовий ракурс роботи, його будову, діагностичний інструментарій, способи інтерпретації здобутих результатів.

Структура роботи відповідає основним вимогам АК МОН України до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу та додатків. Визнаємо те, що зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки. Загалом структура і внутрішні зв'язки між розділами і підрозділами дисертації науково доцільні й концептуально витримані. Основний зміст викладений на 200-х сторінках. Робота містить 16 таблиць на 15-ти сторінках та 12 рисунків на 12-ти сторінках, 13 додатків на 94-х сторінках.

Автором конкретизовано актуальність проблеми у меті, об'єкті, предметі і завданнях дослідження. Викладений у вступі науковий апарат дослідження дає можливість сформувати цілісні уявлення про обраний

змістовий ракурс роботи, його будову, діагностичний інструментарій, способи інтерпретації здобутих результатів.

Поставлена мета дослідження, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Структура виконаного Волохатою К.М. дослідження підпорядкована визначеним 4 завданням. У перебігу дослідження здобувачем було розв'язано всі поставлені завдання.

Достовірність результатів забезпечено системним використанням комплексу теоретичних і емпіричних методів, що дали змогу сформулювати базові поняття дослідження, виявити педагогічні умови формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи, розробити для цього навчально-методичні матеріали, а в подальшому – експериментальну методику підготовки студентів і перевірити її результативність.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується широким оглядом науково-педагогічних праць вітчизняних і зарубіжних дослідників з теми дослідження. Достовірність здобутих дисертанткою результатів забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням методів, адекватних меті й завданням дослідження, репрезентативністю вибірки у педагогічному експерименті, кількісним та якісним аналізом емпіричних результатів, застосуванням методів математичної статистики.

Найбільш суттєві наукові та практичні результати, одержані здобувачем, викладено в загальних висновках і висвітлено в опублікованих працях.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Результати дисертаційного дослідження апробовані на науково-практичних конференціях і використовуються в освітньому процесі закладів вищої освіти України. Результати проведеного дослідження упроваджено в освітній процес Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, Білгород-Дністровського педагогічного училища, Вінницького обласного комунального гуманітарно-педагогічного коледжу, Луцького гуманітарно-педагогічного коледжу, Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Т. Г. Шевченка, Чортківського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Олександра Барвінського. До експериментальної роботи було залучено 395 студентів.

Дисертацію Волохатої К.М. написано на належному науковому рівні. Здобувачка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Аналіз

здобутих експериментальних результатів наочно проілюстрований в численних таблицях і графіках. Рівень апробації результатів дослідження є також достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Волохатої К.М. достатньо обґрунтовані й достовірні.

Наукова новизна проведеного дослідження безперечна, адже автором теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи; розроблено модель формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи; окреслено й обґрунтовано структуру природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи, що складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного, оцінно-рефлексивного компонентів; виокремлено критерії, показники і рівні сформованості природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи; уточнено поняття «природознавча компетентність учителя початкової школи».

Зміст професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи удосконалено за рахунок розроблення інтегрованого курсу «Основи природознавства та краєзнавства з методикою викладання» і завдань для студентів, спрямованих на формування у них природознавчої компетентності.

Новизна і достовірність результатів дослідження, проведеного Волохатою К. М., забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням комплексу різноманітних взаємодоповнюючих методів, які відповідають предмету, меті та завданням дослідження, результатами дослідно-експериментальної роботи, об'єктивним аналізом здобутих результатів.

4. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Дисертаційна робота Волохатої К. М. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему забезпечення якості вищої освіти через теоретичне обґрунтування, розроблення й експериментальне підтвердження результативності методики формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи. Здобуті в ході виконаного дослідження результати підтвердили правомірність вихідних положень, покладених в його основу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці й апробації моделі формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи, удосконаленні змісту природничонаукової підготовки майбутніх учителів початкової школи, створенні інтегрованого

курсу «Основи природознавства та краєзнавства з методикою викладання» і навчально-методичного забезпечення його реалізації.

Матеріали й результати дисертаційного дослідження готові до використання в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти, а також можуть бути використані під час написання посібників, методичних розробок для майбутніх учителів початкової школи.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано у 17-ти наукових працях, 7 із яких надруковано у фахових виданнях, затверджених МОН України (одне з видань індексується в міжнародній наукометричній базі *Copernicus*); 1 стаття – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках наукових праць, матеріалах науково-практичних конференцій; 1 навчальний посібник.

Наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у друкованих працях. Структурна побудова, зміст, результати роботи, висновки відповідають і відображають основні положення дисертації. Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні.

5. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи рецензовану кандидатську дисертацію Волохатої К. М., слід відмітити ряд дискусійних положень змісту роботи, а також висловити окремі зауваження і побажання:

1. У третьому і четвертому завданнях дисертаційного дослідження автор розмежовує обґрунтування педагогічних умов та розробку моделі, проте зображаючи в дисертації та авторефераті рисунок «Модель формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи» педагогічні умови представлені як одна із складових вищезазначеної моделі.

2. У змісті дисертаційного дослідження, автором достатньо глибоко проаналізована проблема формування природознавчої компетентності у майбутніх учителів початкової школи у вітчизняній педагогічній теорії та практиці. Однак вважаємо, що робота лише б виграла, якби було б приділено більше уваги аналізу зарубіжного досвіду з досліджуваної проблеми.

3. У параграфі 2.3. «Реструктуризація змісту природничонаукової підготовки майбутніх учителів на основі міжпредметної інтеграції загальноосвітньої та професійної підготовки» окреслено значення навчальної практики з природознавства та краєзнавства, яка сприяє підвищенню якості підготовки студентів до краєзнавчої роботи з учнями в початковій школі. На нашу думку, доцільно було передбачити даний вид навчальної практики у педагогічних умовах формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи.

4. У змісті автореферату знаходимо неточність у рубриці «Публікації» в якій зазначено, що результати дослідження опубліковано у 8 фахових виданнях, затверджених МОН України та 7 у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Однак, ознайомлення зі списком наукових праць засвідчило, що у фахових виданнях опубліковано лише 7 статей, а у збірниках матеріалів конференцій – 8.

5. У тексті дисертації присутні певні стилістичні неточності та технічні огріхи.

Висновок про відповідність дисертації «Формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі фахової підготовки» вимогам

Дисертаційна робота Волохатої Катерини Миколаївни є завершеною, цілісною, самостійною працею, що має належну наукову новизну і практичну значущість. У дисертаційному дослідженні здійснено науковий аналіз проблеми формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Визначені теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені автором наукові положення мають наукову, теоретичну і практичну цінність. Таким чином, є всі підстави стверджувати, що подане до захисту дисертаційне дослідження Волохатої Катерини Миколаївни «Формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі фахової підготовки» заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор - Волохата Катерина Миколаївна - заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і
методики початкового навчання
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

І. М. Шапошнікова

РиО: зав. канцелярією
І. М. П. Драгоманова

Підпис: *Шап*
« 05 » 10 20 18 р.